

בד' הרמב"ם בבא על ארמית שנהרגת משום תקלה

א. כ' הרמב"ם פ"ב מאיסור"ב ה"י אבל ישראל הבא על הגויה בין קטנה בת שלש שנים ויום אחד בין גדולה בין פנויה בין אשת איש ואפי' היה קטן בן תשע שנים ויום אחד כיון שבא על הגויה בזדון הרי זו נהרגת מפני שבאת לישראל תקלה על ידיה כבהמה ודבר זה מפורש בתורה שנאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגוי' וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו עכ"ל, וע' במ"מ שהרי בנשי מדין נהרגו אפי' אותם שלא נבעלו ורק היו ראויות לביאה, אלא דמ"מ ילפני מזה לכל מקום היכא שנבעלה וע' בהגהות הרמב"ם.

והנה יש לדון במיתה זו של תקלה באיזה מיתה נהרג, והנה כל דיני ב"נ הם בסייף אבל באמת שמיתה זו הרי אינה בדיני ב"נ כיון שבדיניהם אין הורגים בהמה משום תקלה וכמבואר ברמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"ו, ומאידך גיסא גם אינו בדיני ישראל שהרי בדיני ישראל אין הורגים אדם משום תקלה אלא רק בהמה, וד' המנ"ח מצוה ל"ה דמיתת הנכרית משום תקלה אינה אלא בקלה שבמיתות שהיא חנק, גם כ' שם שצריך בזה עדים וב"ד ולא כמו דיני בני נח עד אחד ודין אחד.

והנה באור החיים סו"פ בלק כ' קשה בשלמא דקירת איש ישראל כמשפט ההלכה שקנאים

פוגעים בו אבל האשה אינה חייבת מיתה ואינה מצווה ואם על חששת היותה אשת איש לא היתה נהרגת על הספק ואפשר שדן בה משפט הבהמה דכתיב ואת הבהמה תהרגו וכתיב אשר בשר חמורים בשרם, ומבואר שפי' את הריגת כזבי משום תקלה והרי הרגה ברומח שהוא סייף ומבואר שנהרגת בסייף ולא בחנק, וגם מבואר בדבריו דלא כהמנ"ח שכו' שצריך עדה ועדים שהרי שם לא העמידה בדיון, ובאמת שצ"ע למה לא הוכיח הרמב"ם ד"ז מהריגת כזבי, ואפשר דס"ל דהיתה אשת איש וכפהי' שדחה באוה"ח, וע' באגרות משה אה"ע סי' ל"ח דבאמת היה משום תקלה אלא שאין ראוי' אלא שהורגים בשעת מעשה משום תקלה אבל אחר מעשה אפשר דלא, שהרי גם התקלה שגרמה לו אינה אלא שאפשר להרוג בשעת מעשה ולא אח"כ, וע"כ הוכיח הרמב"ם מבנות מדין שהורגים משום תקלה גם אח"כ, עכ"פ מבואר שמיתת תקלה היא בסייף.

ב. והנה בהל' ט' כ' הרמב"ם גוי הבא על בת ישראל אם אשת איש היא נהרג עליה ואם פנויה היא אינו נהרג, והיינו דס"ל להרמב"ם שבזה אין קנאים פוגעים בה וכמבואר ברמב"ם במלחמות ובנמק"י פ' בן סורר וע"כ לא חשיבא תקלה. והנה יש מהראשונים דס"ל שגם גוי הבא על בת ישראל יש קנאים פוגעים ע' בהגהות מרדכי פ' החולץ סי' ק"ח וכ"נ בתו' יבמות ט"ז ע"ב וכמבואר בחמדת שלמה יבמות דף מ"ז, ולפ"ז הרי גם בבא על פנוי' יש תקלה, ואפשר דלהנך ראשונים אין כלל דין להרוג את הגוי' משום תקלה ודלא כהרמב"ם. ג. ובדף נ"ז עמ' ב' מבואר שבי"נ שבא על נערה המאורסה נידון בסקילה על אשת איש נידון בחנק, והיינו דאף שמיתת ב"נ בסייף אבל הואיל ואצלם אין אלא בעולת בעל ע"כ דנים אותו בדיני ישראל

וע"כ נערה המאורסה דינו בסקילה ועל נכנסה לחופה ולא נבעלה בחנק, והנה הואיל והיא ג"כ חייבת מיתה א"כ יש להרוג גם משום תקלה, והשתא בשלמא לענין בא על נערה המאורסה אין בזה נפ"מ כיון שנידון בסקילה שהיא חמורה יותר, אבל בבא על נכנסה לחופה ולא נבעלה שנידון בדיני ישראל בחנק, ולמה לא נדון אותו משום תקלה, ובשלמא להמנ"ח הרי מה שהורגים משום תקלה הוא בחנק ואין נפ"מ אבל אם הוא בסייף ק' למה לא דנים בסייף. וע"ע צבא הלוי סנהדרין סי' מ"ה.

נסכים במדבר

זבחים קי"א ע"א כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל לא קרבו נסכים במדבר ולדברי ר"ע קרבו נסכים במדבר. וכ' התו' בקדושין (לז) פ"י בקונטרס דלכו"ע קרבו בקרבן ציבור, ואיני יודע מי הזקיקו לכך.

והנה לכאוי רש"י כ' בעצמו את ההכרח לכך מדנאמרו נסכים בפרשת התמיד הכתובה בפרשת תצוה שנאמרה למדבר, וע' ברמב"ם עה"ת פ' שלח שכו' מה"ט דבקרבת תמיד קרבו נסכים במדבר, ולכא' רש"י לא חילק בין תמיד לשאר קרבנות צבור, וזהו שהוכיח דלכו"ע קרבו נסכים בקרבן צבור במדבר, וא"כ צ"ב מאי תמחו התוס' מנ"ל לרש"י ד"ז, א"כ נימא שכוונתם שאין זו ראי' על כל קרבנות צבור דאפשר דרק בתמיד קרבו נסכים וכד' הרמב"ם.

וי"ל דהרי פרשת התמיד נאמרה ב' פעמים חדא בפ' תצוה ושנית בפ' פינחס, וע"ש ברש"י (במדבר כ"ח ד') "את הכבש אחד אע"פ שכבר נאמר בפ' ואתה תצוה וזה אשר תעשה וגוי' היא היתה אזהרה לימי המילואים וכאן צוה לדורות", והרמב"ם כ' ע"ז "ואינו נכון כי שם אמר עולת תמיד לדורותיכם", וע"ש ברמב"ם דמה"ט נכפלה פרשה זו בפרשת פינחס משום שנתחדשו שם דברים רבים ע"ש, והנה ע"פ ד' הרמב"ם שגם פרשת התמיד שבפ' תצוה היא לדורות נמצא שלא נאמר שם קרבן מחודש אלא כמו כל קרבן תמיד וזהו שהוכיח הרמב"ם משם שכל קרבנות תמיד שבמדבר טעונים נסכים, אבל לד' רש"י שפרשה זו נאמרה למילואים בלבד א"כ הרי הם קרבנות שעה, וא"כ יש מקום לומר שאין ללמוד מהם לשאר קרבנות צבור, וזהו שכו' התו' ואיני יודע מי הזקיקו לכך לומר שבכל קרבנות צבור שבמדבר קרבו נסכים.

ב. ובזבחים י"א ב' מדכתיב את הכבש אחד תעשה בבקר מכלל דבין הערביים בין הערביים ממש, וגוי' הש"מ את הכבש האחד, והנה בפ' תצוה נאמר האחד ובפ' פינחס נאמר אחד, וכוונת הש"מ דאפשר ללמוד מפ' תצוה, אכן י"ל דלגוי' שבגמ' הילפותא בדוקא מפרשת

צבא הלוי

פרט ועוללות מתורת רבנו
צבי אליהו הלוי שמינברג
של"מ

פינחס וע"פ ד' רש"י דבפרשת תצוה נאמרה רק לז' ימי המילואים ורק בפרשת פינחס נאמר לדורות, ובד' הש"מ י"ל דס"ל כהרמב"ן שגם פרשת התמיד שבפ' תצוה נאמרה לדורות, וע' יומא ל"ג ע"ב ברש"י ד"ה דהכא ובתוס' ד"ה הכא.

ג. והנה הרמב"ן בפ' פינחס כ' שא"א לומר דפרשת התמיד שבפ' תצוה נאמרה רק לז' ימי המילואים כיון דכתיב שם לדורותיכם, והנה הרמב"ם בס' המצוות שורש ג' כ' שאין למנות את המילואים במנין המצוות כיון שאינו נוהג לדורות, והרמב"ן שם חלק ו' דמילואים הם מצוה שנוהגת לדורות, וע"ש ש' "ובודאי חינוך המזבח הוא מצוה לדורות כמו שכתוב בפרשת ואתה תצוה וזה אשר תעשה על המזבח שהיא מצות החינוך ומוזה שנינו אין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר", ולפ"ז הרי נמצא שפרשת התמיד שבפ' תצוה היא למילואים שנוהגת לדורות, וא"כ ע"ז הוא דקאי לדורותיכם, ומאי הק' הרמב"ן על פ' רש"י, וע' בדעת זקנים מבעה"ת בפ' תצוה ש' "דהאי לדורות אצטרך לשאר מלואים שהקריבו בימי עזרא כמו משה וכן לעתיד כשיבנה במהרה בימינו".

אלא שהרי אין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר כדאי במנחות דף מ"ט ע"א, ובפרשה זו נאמר גם תמיד של בין הערביים וא"כ כתיב לדורותיכם, וזהו שהוכיח הרמב"ן דלדורותיכם לא קאי רק על מילואים אלא על כל קרבן תמיד.

ישיבת הסנהדרין

בסנהדרין פ"ח ב' מבואר שסנהדרין היו יושבים מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערביים, וכ"ה ברמב"ם פ"ג מהל' סנהדרין, וצ"ב מאי שייכי סנהדרין לתמיד, ובס' עבודת הקרבנות (לחנת הח"ח) סי' מ' כ' שביקור התמיד היה נעשה בלשכת הגזית וכ"ז צ"ב, והנה בפסוק נאמר תשמרו להקריב כו' והיינו מצוה על כלל ישראל, ומבואר בחי' מרן רי"ז הלוי ה' כלי המקדש, שלב"ד הגדול יש עוד דין מלבד דין ב"ד, והוא שהם עומדים במקום כל ישראל, וע"ש שמינוי מלך צריך ב"ד הגדול וכ' זאת הרמב"ם בהל' סנהדרין פ"ה ה"א ומינוי כ"ג ג"כ צריך ב"ד הגדול וד"ז לא כ' הרמב"ם בהל' סנהדרין אלא בהל' כלי המקדש פ"ד ה"ט, וביאר זאת דמינוי מלך צריך לתורת ב"ד הגדול, וע"כ כ' הרמב"ם בהל' סנהדרין, אבל מינוי כ"ג א"צ מתורת ב"ד הגדול אלא שדבר שתלוי בכל ישראל הרי ב"ד הגדול עומדים במקומו, ועמש"כ בצה"ל פ' אמור, וכמו כן י"ל דכיון שכלל ישראל נצטוו להקריב ולבקר את התמיד הרי שהסנהדרין הם העומדים במקומם, וע"כ היו צריכים להיות מתמיד של שחר לתמיד של בין הערביים.

עצרת תהיה לכם

בסוף שו"ת בית אפרים חלק אורח חיים נדפסו תולדות הגאון המחבר רבי אפרים זלמן מרגליות זללה"ה, ומסופר שם שהגאון בעל בית אפרים נשאל אודות קטע מוקשה בירושלמי וכך נאמר בירושלמי רבי חייא נפק לקרייתא חזי דמחללי מעצרתא כתב ורמה פתקא אל תקרי עצרת תהיה לכם (במדבר כ"ט ל"ה) אלא תחיה לכם", עד כאן לשון הירושלמי, ונשאל הגאון בעל בית אפרים מפני מה הוצרך רבי חייא לכתוב פתקא ולמה לא היה יכול לדרוש זאת בעל פה ברבים.

והשיב הגאון בעל בית אפרים שהרי מצינו במגילה דף כ"ד אמר ליה רבי חייא לרבי שמעון בר רבי אלמלי אתה לוי פסול אתה מן הדוכן משום דעבי קלך, אתא אמר ליה לאבוה אמר ליה זיל אימא ליה כשאתה מגיע אצל וחיכיתי לד' (ישעיהו ח' י"ז) לא נמצאת מחרף ומגדף ופירש רש"י שהיה קורא ליתן ההין ונראה והכיתי, אם כן לא היה רבי חייא יכול לדרוש בעל פה עצרת תחיה לכם משום שהיה נשמע עצרת תהיה לכם הואיל ולא היה יכול לבטא את האות ח', ולכן הוצרך לעשות זאת על ידי כתיבת פתקה.

ועיקר ד"ז שהחליף ה' בח' לדרשה, מצינו גם במס' שבת ל"ב ב' בעון חלה כו' הפקדתי עליכם בחלה כו' אל תקרי בחלה אלא בחלה. וכן בשבת ק"ה א' אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא מניין ללשון נוטריקון מן התורה שנאמר כי א"ב המו"ן גוים נתתיך כו' המון חביב נתתיך באומות, מלך נתתיך לאומות, ומבואר שדרשו מאות ה' שבהמון דרשת חביב נתתיך באומות,

אלא שלא מצאתי את ד' הירושלמי הנ"ל, וכל המלקטים והמציניים על פסוק זה לא ציינוהו, ושאלתי לכ' רבנו הגר"ח קניבסקי איה מקום הירושלמי, והשיב על אתר אין כזה ירושלמי אולי הוא בזוהר. שוב שמעתי שקובץ ישורון תש"ס הביאו מכמה ספרים שהביאו ירושלמי זה וכ' שלא נמצא כן בירושלמי, והובא שיש מדרשים שלא נמצאו אותם וזה א' מהם.

אחזה בעכו"ם

הנה מצינו בישראל שנקרא אחיו ועכו"ם אין נקרא אחיו, וכמו שממעטים אבידת אחיך למעוטי עכו"ם והיינו דעכו"ם לא חשיב אחיו של ישראל, ויש לדון אם גוי לגוי חשיב אחיו, ויש להוכיח מהאמור בפרשה ואת כזבי בת נשיא מדין אחותם ומבואר שם שגוי לגוי חשיב אחיו.

לצבא צבא

היכן מצינו מעשה שאם עושים אותו בשבת חייבים עליו חטאת, דוקא אחר חורבן בית המקדש, (מלבד הקרבת קרבנות)

תשובה

עיי' במס' שבת (דף פ' ע"ב), דאיתא במתני' שיעור מוציא חול הגס בשבת כדי ליתן על מלא כף סיד, ובגמ' מקשיין "דתניא לא יסוד אדם את ביתו בסיד, אלא אם כן עירב בו תבן או חול", משום אבילות החורבן, ותי' הגמ' "קילקולו זהו תיקונו", ופרש"י (שם ד"ה קילקולו, בפירוש הראשון), דכיון שבלא עירוב חול אסור לסוד בו, ורק עם עירוב חול מותר לסוד בו, נמצא שיש חשיבות לחול, שעל ידי כך מותר לסוד בו, ועל כרחך חייב בשיעור זה, עכ"ל, והרי דבר זה שיש חשיבות לחול, יתכן רק אחר חורבן הבית שאז הוא צריך לחול לסוד, וקודם לחורבן לא היה צריך לחול לסוד, וא"כ הא דאמרי' במתני' שמוציא חול הגס בשבת, ששיעורו כדי ליתן על מלא כף סיד, הוא דווקא אחר החורבן.

היכן מצינו שהעושה מלאכה בשבת חייב חטאת, אבל אם הוא ממזר יהא פטור מחטאת. וכן אשה תהא פטורה באופן זה.

תשובה

מבואר במשנה בשבת (דף ק"ד ע"ב), שכתב על גבי כתב, פטור בשבת, ומבואר שם בגמ' שלפי רבי יהודה חייב, והתוספות בגיטין (דף י"ט ע"א, ד"ה דיו), כתבו שכל מה שרבי יהודה מחייב, הוא דווקא בספר תורה שהיה כתוב שלא לשמה, והעביר עליו קולמוס לשמה, שכיון שמתקנו על כן חשיב כתב בשבת, והנה בשו"ע (יו"ד סי' רפ"א ס"ד), כתב "ספר תורה שכתבו ממזר יש פוסלין", וע"ש בש"ך כמה טעמים, וא"כ אם אירע דבר זה בממזר שכתב כתב על גבי כתב בספר תורה, נמצא שהכתב השני אינו מתקן ופטור, וא"כ מצאנו לענין מלאכה בשבת שאדם רגיל חייב חטאת, לענין המלאכה שאם הוא כותב כתב על גבי כתב בספר תורה, אבל אם הוא ממזר הוא פטור מחטאת. וכן מצאנו שאשה תהא פטורה באופן זה, דעיי' שם לעיל (יו"ד שם סעיף ג'), שאשה פסולה לכתוב ספר תורה.